

Droga do miasta

Aleja Niepodległości (dawna Rewolucji Październikowej) – około roku 1965 i dzisiaj.

TYCHY OTRZYMAŁY PRAWA MIEJSKIE W 1951 ROKU, ALE STARANIA O ICH PRYZNANIE ROZPOCZĘŁY SIĘ ZNACZNIE WCZEŚNIEJ. ZAINICJOWAŁ JE JUŻ 75 LAT TEMU NACZELNIK GMINY, JAN WIECZOREK. JAK WTEDY WYGLĄDAŁO NASZE MIASTO?

Marietta Stefaniak

m.stefaniak@twojetychy.pl

Przeprowadzonym w 1921 roku na Górnym Śląsku plebiscytem (83 proc. mieszkańców głosowało za przyłączeniem do Polski), Tychy znalazły się w granicach województwa śląskiego. Wówczas, w 1922 roku, miały status gminy wiejskiej.

Złote czasy

W gminie działały browary obywatelski i księżycy, fabryka celulozy, od 1870 r. – stacja kolejowa. W 1899 r. wybudowano siedzibę poczty, a w 1908 r. uruchomiono gazownię, co umożliwiło oświetlenie gazem ulic i mieszkań. Dzięki staraniom ks. Jana Kapicy rozbudowano kościół. W 1913 roku powstał gminny szpital.

Tempo rozwoju zwiększyło się w latach 20. i 30. XX wieku, w czym ogromna zasługa, Jana Wieczorka, ówczesnego naczelnika gminy, który tę funkcję sprawował od 1923 roku (wygrał pierwsze wybory za czasów polskich, zorganizowane 28 lipca).

– Wieczorek urodził się w Dąbrówce Małej, obecnej dzielnicy Katowic, potem mieszkał w Mikołowie, skąd został wydelegowany do Tychów. Był niezwykle sprawnym gospodarzem. Na jego czasy przypadł okres awansu cywilizacyjnego. Wybudowano wtedy murowaną remizę strażacką (1928 rok), rozbudowano istniejącą szkołę (SP nr 1), a nowa powstała w Żwakowie. W latach 1930-1931 pojawił się przy ul. Damrota kompleks sportowo-rekreacyjny (m.in. basen i boisko), wyasfaltowano szosy przelotowe (m.in. mikołowską i pszczyńską), w latach 1928-1936 wybrukowano ulice. Z inicjatywy Wieczorka w 1924 roku powstało w Tychach Koło Ligi Ochrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej – wymienia Maria Lipok-Bierwiaczonek, dyrektor Muzeum Miejskiego w Tychach.

„Po latach dezorganizacji aparatu urzędowego i gospodarki gminnej, trzeba było z wielką umiejętnością sprowadzić stosunki gminne na tory normalne, co też (...) naczelnikowi się udało w pełni całej” – ocenił w monografii Ludwik Musioł.

Wieś czy miasto?

W 1933 roku uchwałą Śląskiej Rady Wojewódzkiej nadano Tychom prawa gminy miejskiej, co jak czytamy w monografii L. Musioła, nastąpiło „z uwagi na rozwój osady Tychy i zmienione potrzeby administracji gminnej Śląska”. Decyzja z 20 listopada weszła w życie 1 stycznia następnego roku. Dlatego właśnie w 2009 roku będziemy świętować jedną z ważniejszych rocznic w historii naszego miasta.

Jednak twierdzenie, że Tychy uzyskały prawa miejskie 74 lata temu, to błąd.

– Nadal pozostały wsią, czyli gminą wiejską w rozumieniu prawa, tyle, że korzystały z części praw miejskich, głównie w aspekcie finansowym. To był pierwszy krok ku miejskości – wyjaśnia Maria Lipok-Bierwiaczonek.

– Było to możliwe dzięki ustawie Sejmu Śląskiego, zainicjowanej przez Michała Grażyńskiego, wojewodę śląskiego. Nie były to jednak klasyczne prawa miejskie w naszym rozumieniu, nie pozwalały na utworzenie na przykład rady miejskiej – dodaje prof. Ryszard Kaczmarek.

Ławeczka Wieczorka

Uchwała z 1933 to także wynik starań Jana Wieczorka, który był naczelnikiem gminy przez 16 lat.

W 1930 roku (Tychy miały już wtedy prawie 9 tys. mieszkańców) z inicjatywy Towarzystwa Kasyno Obywatelskie i Związku Powstańców Śląskich odsłonięto też pomnik powstańca śląskiego. Zadbano o spisanie historii – zamówiono u historyka, Ludwika Musioła, cytowaną w artykule monografię Tychów (ukazała się w 1939 roku), która dzisiaj jest nieocenionym źródłem wiedzy o mieście.

W czasie wojny Wieczorek został uwięziony w obozie w Auschwitz, a po jej zakończeniu jeszcze przez kilka miesięcy zarządzał gminą – od lutego do kwietnia 1945 roku. Zmarł w 1951 roku.

– Wieczorek wybudował przy ul. Damrota dom, gdzie dzisiaj jest piwiarnia „Pod Jesionami”. Starsi tyższanie pamiętają jeszcze, że w niedzielę „chodziło się do Wieczorka” na lody. Tak mi się marzy, żeby Wieczorek dostał swoją ławeczkę w Tychach i mógł patrzeć, jak jego miasto się rozwija – dodaje dyrektor Muzeum Miejskiego.

kalendarium

W ciągu 75 lat miasto zmieniło się nie do poznania, głównie za sprawą budowy Nowych Tychów. Przedstawiamy kalendarium ważniejszych wydarzeń tego okresu.

- 1 stycznia 1934 roku – wejście w życie uchwały Śląskiej Rady Wojewódzkiej nadającej Tychom prawa gminy miejskiej
- 1937 rok – wzniesienie Pomnika Powstańców Śląskich w Czułowie, zburzonego przez Niemców w 1943 roku
- 1939 rok – Tychy liczą 11 tysięcy mieszkańców, wybuch II wojna światowa
- 27/28 stycznia 1945 roku – wkroczenie Armii Czerwonej do Tychów
- 4 października 1950 roku – uchwała Prezydium Rządu o budowie Nowych Tychów
- 8 listopada 1950 roku – decyzja o nadaniu Tychom praw miejskich od 1 stycznia 1951 roku
- 1 maja 1952 roku – oddanie kluczy do pierwszych mieszkań na os. A
- 21 grudnia 1958 roku – poświęcenie pierwszego kościoła Nowych Tychów pw. św. Jana Chrzciciela
- 1972 rok – rozpoczęcie budowy fabryki Fiata, trzy lata później wyjechał z niej pierwszy fiat 126p
- 26 i 27 maja 1973 roku – I Majowe Spotkania Teatrów Amatorskich (dzisiaj Tyskie Spotkania Teatralne)
- 1975 rok – nowe granice administracyjne miasta – Tychy liczą 271 kilometrów kwadratowych i 190 tys. mieszkańców
- kwiecień 1979 roku – decyzja lokalnych władz partyjnych o usunięciu zabytkowego krzyża kamiennego wywołuje bunt mieszkańców
- 2 kwietnia 1991 roku – odłączenie od Tychów dzielnic tworzących już samodzielne gminy, m.in. Bierunia i Lędzin, miasto liczy 84 kilometry kwadratowe i 140 tys. mieszkańców
- maj 1992 roku – organizacja pierwszego Tyskiego Seminarium Majowego
- 29 września 1997 roku – inauguracja pierwszego roku akademickiego Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach
- 1997 rok – powstanie Tyskiej Podstrefy Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, pierwsze inwestycje
- 15 listopada 2004 roku – decyzja Prezydenta Miasta Tychy o powołaniu Muzeum Miejskiego
- 2005 rok – GKS Tychy Mistrzem Polski w hokeju na lodzie
- 27 lipca 2007 roku – rozpoczęcie inwestycji „Gospodarka ściekowa w Tychach”
- 2007/2008 rok – obchody Tyskiego Roku Historycznego
- 2008 rok – otwarcie Hali Sportowej przy al. Piłsudskiego, remont lodowiska, start Szybkiej Kolei Regionalnej.

OBCHODY JUBILEUSZU

Koncerty, wystawy, kalendarz...

Imprezy jubileuszowe odbywać się będą przez cały 2009 rok.

Zainauguruje je – 23 stycznia – uroczysta sesja Rady Miasta w Teatrze Małym, podczas której zagra Orkiestra Kameralna Miasta Tychy „Aukso”. Wtedy też zostaną przyznane honorowe obywatelstwa zasłużonym dla miasta tyszanom.

○ W marcu na deskach Teatru Małego premierę będzie miał spektakl przygotowany przez Amatorski Teatr Ruchu i Pantomimy „Migreska”.

○ 1 kwietnia, na jeden dzień, stanowisko Prezydenta Miasta Tychy obejmie tyszanin, który wylicytuje je podczas aukcji na rzecz tyskiego hospicjum im. św. Kaliksta I.

○ W maju, z okazji Dnia Samorządowca odbędzie się Dzień Otwarty Urzędu Miasta Tychy, a Tyskie Seminarium Majowe będzie poświęcone stworzeniu portretu mieszkańca Tychów.

○ Muzeum Miejskie przygotuje na wiosnę dwie wystawy: plenerową (fotografie z lat 30. XX wieku) oraz w placówce (ekspozycja prezentująca życie tyszan w latach międzywojennych). Mieszkańcy będą mogli także uczestniczyć w konkursie pod hasłem „Wspomnienia o przedwojennych Tychach”. W planach jest wydanie kroniki miasta (na podstawie dokumentu, który znajduje się w SP nr 1).

○ W kwietniu odbędzie się mecz pożegnalny Mariusza Czerkawskiego.

○ Na przełomie maja i czerwca zostaną wykonane zbiorowe zdjęcia tyszan w dwunastu miejscach charakterystycznych dla Tychów, z których powstanie kalendarz na 2010 rok.

○ 1 czerwca odbędzie się festyn inaugurujący VIII Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom pod hasłem „Czytamy o Tychach”, organizowany przez Miejską Bibliotekę Publiczną. MBP zaprosi także do udziału w konkur-

sach: fotograficznym dla młodzieży, poetyckim i plastycznym dla uczniów oraz przygotuje dwie wystawy: „Tychy chciały być polskie” (ilustrująca dokonania tyszan i Ślązaków z powiatu pszczyńskiego w walce o przyłączenie Śląska do Polski) i „Tychy i tyszanie w pierwszej połowie XX wieku” (prezentująca m.in. unikalne zdjęcia tyskich rodzin z lat 1910-1940, świadectwa szkolne, dokumenty).

○ W trakcie przyszłorocznych Dni Tyskich, w czerwcu, odbędzie się Festiwal Miast Partnerskich (Berlin Marzahn-Hellersdorf, Huddinge i Cassino), festiwal „Tyskie Talenty” (uzdolnieni tyszanie amatorzy, będą mieć możliwość zaprezentowania się na scenie). Zostanie też rozegrany mecz piłki nożnej i odbędzie się koncert pożegnalny Radka Gilewicza. Osoby zameldowane w Tychach będą mogły wziąć udział w Tyskim Biegu Ulicznym.

○ We wrześniu MOSiR zaprosi na zawody, turnieje: piłka nożna, siatkówka, koszykówka.

○ W październiku odbędą się IX Tyskie Dni Literatury (drugi tydzień poświęcony Tychom).

○ W listopadzie Muzeum Miejskie zorganizuje III Tyskie Sympozjum Historyczne na temat: Tychy w latach międzywojennych.

○ Uroczysta sesja Rady Miasta podsumuje całoroczne obchody jubileuszu w grudniu 2009 roku.

○ Nie zabraknie też „gadżetów jubileuszowych”. Studenci katowickiej ASP w ramach konkursu przygotowali logo obchodów 75-lecia. Powstaje plakat okolicznościowy, puzzle ze zdjęciami z Tychów, jubileuszowa strona internetowa oraz kalendarz jubileuszowy i przewodnik tyski. Na imprezach związanych z jubileuszem wybijana będzie moneta okolicznościowa.